

BIEGLY (163) *part praet act*

e jasne.

comp i sup (16 + 3) (nå)biegl(e)jszy.

sg m N biegły, bieglejszy (63). ◊ *G* biegł(e)go, bieglejsz(e)go (11). ◊ *D* biegł(e)mu, bieglejsz(e)mu (7). ◊ *A* biegł(e)go (9), biegły (1). ◊ *I* biegłym (8), biegł(e)m (1); -ym *BibRadz*, *KwiatKsiąż* (2), *GórnDworz* (2), *PaprPan*, *SkarŻyw*, -ym : -(e)m *GliczKsiąż* (1 : 1). ◊ *f N* biegłą (1). ◊ *A* biegłą (1). ◊ *n I* bieglejsz(e)m (1). ◊ *pl N m pers* biegli, bieglejszy, nąbieglejszy (27), *m an* bieglejsz(e) (1). ◊ *G* biegłych (9). ◊ *D* biegłym, bieglejszym (5). ◊ *A m pers* biegł(e), bieglejsz(e) (11) *BielKron* (4), *KwiatKsiąż*, *BudBib* (2), *MycPrz*, *PaprPan*, *ModrzBaz*, *WujNT*, biegłych (2) *StryjKron*, *SarnStat*, *subst* biegł(e) (1). ◊ *I m* biegłymi (2) *KwiatKsiąż*, *SkarŻyw*, biegł(e)mi (2) *BibRadz*, *ModrzBaz*.

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII w.

1. *Doskonale znający się na rzeczy, umiętny, doświadczony, wyrobiony umysłowo i moralnie; mądry, rozumny; experiens, sciens Mącz, Cn; expertus Calag, Cn; gnarrus, narrus, pragmaticus, spectatus et cognitus Mącz; cordatus, curiosus, solers Calep; calidus, consultus, perfecte plurieque eruditus, usu eruditus, exercitatus, instructus, qui multarum rerum usum habet, pergnarus, peritus multarum rerum, prudens, sciens, versatus in aliqua re, veterator, volutatus Cn* (159) : gdy dzyecyę w łzkole álbo w kolegium yákyem v prceptorá [!] dobrego vczyć fie będye/ nye yeft rzecz nyepodobna áby y byegleyffem y przelpyecznyeyffem stác fie nye myáło. *GliczKsiąż* K6, N3v; *BielKron* 355; *KwiatKsiąż* N; *Mącz* 147a, 279a; żeby był rozrywki ná rzeczy wólzelákie byftrey/ ktemu spráwnym/ dzielnym/ biegłym w rzeczách woiennych/ y ták dobrze biegłym/ żeby w tey mierze nikt łnim nie porównáł *GórnDworz* li2; *Indyani* łá ludzie biegleyfszy y ołtrzeyłzego rozumu/ niż cí/ kthorzy fie rodzą w Pulnocnych kráinách *BielSpr* 1v, 31; *SienLek* V4v; *WujJud* 50; Co by to był zá Heman niemamy nic pewnego/ chyba to/ iż musiał być muzyk biegły. *BudBib* I 311v *marg*; Wáźnieyfszyć Mołkiewfkiemu biegły chłop Rycerłki/ Miłfszy mu niż wykrętátz co vmie práktiki. *WierKróc* B2v; *BudNT* d2; kthóryby [pożytek] niektórzy mniéy biegli gołpodarze/ ztego piłánia mego [...] wziác mogli *Strum* A3v; *MycPrz* II Av; żaden biegły Lekarz ná ołoby niema baczenia/ dofyć iemu ieft poznác niemoc ktora chorego trapi *ModrzBaz* 71; áby ze włzytkich łtanow byli obráni co nabiegleyfszi: nietylko cí/ ktorzi połtępki ładow y ich obwárowánia wiedzą *ModrzBaz* 97, 92, 102v; *Calag* 164a; O Panie/ [...] Tych [ustaw twoich] łłucháiąc/ dowcipnieyłzym/ niż moi miłstrzowie/ Y lepiéy rzeczy vważam/ niż biegli łtárcowie. *KochPs* 183; *Curiosus* — Chczywij do poznaniá kazdeij rzeczij, bieglój. *Calep* 278b, 259a, 989a; A nietylko ogrodnych [ziól zasiać]/ ále y polnych/ y dąbrownych [...] bab fie w tym álbo kogo bieglęgo porádzíwłzy. *GostGosp* 128; *RybGęłli* A3.

biegły okolo czego (2): á byli bieglęmi okolo włzythkich przypraw woiennych *BibRadz* 1.Par 12/33; Ná kámieniu drogim y perle máley nie zna fie iedno biegły okolo tego kupiec *SkarKaz* 84a.

biegły ku czemu (3): Też to przigotowanie [...] łmielłze ryczerze czyni/ y ku obronie y biću biegleyłze *KwiatKsiąż* O2, O; *MycPrz* I B4v.

biegły na czym: ziednáł Pizany z Genuelłkimi/ ludzi ná wodách bieglę á waleczné. *BielKron* 182.

biegły w czym (109): Liłłká krefę zámierzylá/ Bo w tych rzeczách bieglá byłá *BierEz* L3v; że ktorekolwiek dżiwy pán Chríftus ná łwiecie będac vczynił ty włzyłtki mogły być vczynione od

człowieka/ wrzęczach przyrodzonych biegłego. *MurzHist* Rv, E2; *Leop 2.Mach* 8/9; Ty też Ezdrászu według mądrości Bogá twe⁸⁰ w ktorey iesteś biegłym *BibRadz 1.Esdr* 7/25, *Is* 1 arg; Człowiek biegły iest w Polfelitwách [!]/ y w fprawách Krolewfkich znaczny. *OrzRozm* R2; *BielKron* 161, 175, 319v, 341, 357v, 373v (17); tedy też maią być biegli w pływaniu młodzieńczykowie *KwiatKsiąż* O4v, C3, H, Mv, O4 (11); *Mqcz* 320a, 405a; *SienLek* a3; *GórnDworz* D, Ff7, Ii2, L5, Mm, Ov; *BielSpr* 1v; *WujJud* A7v; y był Ezaw mąż – biegły w myśliwstwie y oracz *BudBib Gen* 25/27; *MycPrz* II B; *WierKróc* B2v; *BiałKaz* L2, L4; *CzechRozm* 235v; *PaprpPan* Cc4, Dd2, Dd3, L2; *ModrzBaz* 74, 111v, 130v; *SkarŻyw* 14, 28, 308, 544; iż nie tylko X. K. ále kto infzy ielzczę w tym biegleyfzy *CzechEp* 31; *KlonKr* Av; *ZawJeft* 35; *GrochKal* 20; Pindarus też bárzo chwalił Epáminondá Thebánfkiego/ ktory będąc biegły w mowie/ málo iednák mowił. *Phil* G; *WujNT* 97, 299, Yyyyy3v; *VotSzl* E3v; Lekkiéy wiary/ vporné/ vmyfłu ślifkiego/ Vft lekkich/ w fwarách biegłé/ kofztu niezmierného *GoslCast* 45; *PaxLiz* Ev. Cf. Wyrażenia.

W charakterystycznych połączeniach: *biegły w bieglósci rycerskiej, w dowcipie rycerskim, w naukach (rycerskich, wojennych), w rycerstwie (2), w rzeczach (rycerskich) (18), (wojennych) (2), w sprawach rycerskich (5); biegły w zakonie (2), (Mojżeszowym) (2); biegły w prawach bożych (3), w rzeczach boskich (2); biegły barzo (7), dobrze (6).*

Wyrażenia: »w języku (językach) (greckim, łacińskim itd.) biegły; biegły w języku« (5 : 1): A iżby dobrze mowił/ á w języku łacińfkim byegłym był/ kilka lat áby thám [w szkole] zetrwał potrzebá tego. *GliczKsiąż* L2v; *SarnUzn* B6v; *BudBib* Bv; *StryjKron* 682; *WujNT* 5 przedm, 431.

»w nauce (kościelnej, wolnej, naukach wyzwolonych) biegły; biegły w nauce kościelnej, naukach wyzwolonych« (12:2): EPicurus Athenfki. Ten acz fie [...] litterom nieuczył, á wždy w nauce barzo biegły był *BielŻyw* 101; *GliczKsiąż* N; *BielKron* 184, 440v; iż niebył [...] w naukach wyzwolonych byegłym. *KwiatKsiąż* F4v, I2v, L3; *GórnDworz* Dd8; *ModrzBaz* 92, 97, 98; *SkarJedn* 241; *SkarŻyw* 290, 375. Cf »biegły i dostateczny«.

»w piśmie (świętym) biegły; biegły w piśmie« (9 : 2): *WróbŻółtGlab* A4; *KromRozm II* C4v, p4v, q3v; *CzechRozm* 63, 132; *SkarŻyw* 517; *NiemObr* 121; *WujNT* 47, 473 marg; zá pomocą ludzi takowych/ których w piśmie biegłych bydz rozumiémy: bo z náuk wolnych Rzeczpołpolita záwždy pomnożenie bierze. *SarnStat* 195.

»w prawie biegły; biegły w prawie« (10 : 1): *GroicPorz* f; *BielKron* 188, 221; iż rzadko tho iest/ áby fie biegły w práwie práwował: Medik/ áby miał brác lekárftwo: á Theolog żeby był dobrym Krześciáninem. *GórnDworz* Q7v; *ModrzBaz* 4v, [16], 29v, 97, 97v, 98v; *SkarKazSej* 701a.

Szeregi: »chutki i biegły«: máiac dwu fynu w Rycerfkich rzeczách chutkie y biegle *BielKron* 178v.

»biegły i ćwiczony; wyćwiczony i biegły« (3 : 1): *GliczKsiąż* F3v; *KwiatKsiąż* Mv; *BiałKaz* L2v; Lepiey y rychley rofpráwią rzecz chočia záwikłaná kilka biegłych á ćwiczonych/ niżli wiele nieumieiętnych *ModrzBaz* 92.

»dobry a biegły«: poleca go [syna] dobremu á byegłemu rzemyśnikowi. *GliczKsiąż* L5v.

»biegły a dostateczny«: iakoby wnaukach barzo byegłymi á doftatecznymi bili *KwiatKsiąż* L3.

»biegły a doświadczony« (2): vczynili Hetmaná Ekiulzá/ mężá w Rycerfkich rzeczách biegłego á doświadczonego *BielKron* 298; *KwiatKsiąż* C3.

»biegły a dowcipny«: Który rachunek biegłym á dowcipnym Geographom y Aftronomom zlecam. *StryjKron* 21.

»mądry (i rozumny) i (a) biegły; biegły a mądry« (3 : 1): *MurzHist* E2; Tedy wziąłem przełożone wálze/ męże mądre y biegłe *BudBib Deut* 1/15; *Deut* 1/13; *ModrzBaz* 1v.

»biegły a mocny«: ale iżeby też w nauce/ y w dowcipie rycerskim/ biegłym á mocnym był. *KwiatKsiąż* Ov.

»sprawny a biegły« (2): *BielKron* 440v; że Rzymiánie máłym woýłkiem/ ále ćwiczónemi żołnierzmi/ y Hetmány ípráwnnemi á biegłemi/ wielkie woýłká częstokróć porażáli. *ModrzBaz* 113.

»uczony i biegły; biegły i (a) uczony« (13 : 2): *WróbŻółtGlab* A4; *KromRozm II* c4v; trzeba aby pátrzał ocyec żeby byegłemu á vczonemu człowyekowi dał wręce fyná íwego. *GliczKsiąż* L5v; *KrowObr* 20v; *BielKron* 175, 221; *ModrzBaz* 80v, *SkarŻyw* 517; *ZawJeft* 35; *WujNT* 47, 97, 299; *SarnStat* 180, 196, 923.

»biegły i udatny«: w Rycerłkich rzeczach biegły y vdátny *BielKron* 160.

a. Przebiegły (3) : Ciało białe á tłúfte, człowika biegłe⁸⁰ znamionuie, áku wítitkiemu pochopnego *GlabGad* P5v; iáki íest chytry/ biegły/ á przewrotny íprzećwiwnik náíz/ s którym wítáwiczną burdę záváždy mamy *RejPos* 332v, 329v.

2. Szybko biegnący, szybko toczący się, prędko, rączy (3) : ile rázow złote Słóńce wítaie [...] Albo kiedy pod ziemię biegłe koła toczy *WitosłLut* A3; Podobne drzewá máiąć/ iákimi ná obie Strony nátknione brzegi biegły Nilus wonia *WitosłLut* A3v; Ták íą biegłe ryfcíte íi piękni koniowie *CzahTr* L2.

3. Zbiegły (1) : Kmiećią/ rodzicá/ y flugi biegłego ma dochodzić wedle ítárego Státutu choćby go też niezáltał. *UstPraw* F3.

Synonimy: **1.** baczny, bywały, ćwiczony, dobry, dostateczny, doświadczony, dowcipny, mądry, mocny, rozumny, sprawny, świadomy, uczony, umiejętny, wiadomy; **a.** chytry.

Cf **BIEGLIWY, BIEŻEĆ, NIEBIEGLY**

ZZie